

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Imię i nazwisko autora rozprawy: **Piotr Pałka**

Stopień naukowy oraz imię i nazwisko promotora rozprawy: **dr hab. Mariola Lemonnier, prof. UWM**

Temat rozprawy doktorskiej: **„Compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej”**.

Sektor polskiej spółdzielczości finansowej pełni w krajowej gospodarce szczególną rolę. W ramach tzw. bankowości lokalnej powinien on dostarczać produktów finansowych odpowiedzialnych społecznie, które będą przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu. Celem pracy jest przedstawienie specyfiki instytucji compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej. Specyfika wyraża się w tym, iż instytucja powinna uwzględniać odrębność polskiej spółdzielczości finansowej, charakter prawny podmiotów tego sektora, będących przede wszystkim spółdzielniami, od krajowej bankowości komercyjnej. Problem instytucji compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej jest więc złożonym zagadnieniem prawnym, istotnym w procesie zapewnienia zgodności sektora z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi oraz standardami rynkowymi.

Dla potrzeb pracy pod pojęciem polskiej spółdzielczości finansowej należy rozumieć sektor spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz banków spółdzielczych. Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe oraz banki spółdzielcze są bowiem przede wszystkim spółdzielniami w rozumieniu przepisu art. 1 § 1 pr. spółdz., zgodnie z którym spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą.

W pracy, uwzględniając odrębność sektora polskiej spółdzielczości finansowej od sektora bankowości komercyjnej, który poprzez akty prawne oraz rekomendacje nadzorcze regulujące funkcjonowanie komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zapewnienie zgodności wyznacza wzorzec instytucji compliance na rynku finansowym wskazano, iż to właśnie w aktach prawnych oraz rekomendacjach nadzorczych, nieregulujących funkcjonowanie komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zapewnienie zgodności, zasada proporcjonalności powinna znaleźć zastosowanie. Jeżeli natomiast zasada proporcjonalności

będzie tylko determinować zasady funkcjonowania komórki compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej, dojdzie do niedopasowania modelu compliance do obowiązujących i zmieniających się przepisów prawa oraz rekomendacji nadzorczych, a tym samym zaistnieje realna groźba podejmowania nieefektywnych działań na rzecz ograniczania ryzyka braku zgodności w tym sektorze.

Skoro do zadań komórki organizacyjnej do spraw zgodności, świetle przepisów prawa oraz rekomendacji nadzorczych, które poddano analizie w rozdziale trzecim oraz piątym niniejszej pracy, należy identyfikowanie, ocena, kontrola, monitorowanie oraz raportowanie w zakresie ryzyka braku zgodności z przepisami prawa, regulacjami prawa oraz standardami rynkowymi, to proces ten mieści się w pojęciu stosowania się do prawa. Przestrzeganie prawa, a więc stosowanie się do prawa należy bowiem odróżnić od samego stosowania prawa. Przestrzeganie normy dotyczy realizowania tego, co określa jej zakres normowania. Stosowanie normy to natomiast dokonywanie czynności konwencjonalnych, których określenie zawiera jej zakres zastosowania.

Metoda badawcza zastosowana w pracy to przede wszystkim metoda dogmatyczna, która ma na celu ustalenie obowiązywania norm prawnych (wykładnia sensu largo) i odkodowanie ich treści (wykładnia sensu stricto).

Z uwagi na specyficzny charakter instytucji compliance w sektorze polskiej spółdzielczości, co wyraża się w tym, iż instytucja ta powinna uwzględniać odrębność polskiej spółdzielczości finansowej od krajowej bankowości komercyjnej, uzasadnione było także stosowanie metody komparatystycznej w celu ustalenia podobieństw i różnic w instytucji compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej oraz instytucji compliance w bankowości komercyjnej. W pracy celowo nie zawarto osobnego rozdziału poświęconego analizie prawnooporównawczej, gdyż w każdym z rozdziałów konieczne stało się odniesienie do rozwiązań z bankowości komercyjnej.

W pracy zastosowano różne sposoby wykładni w sytuacji, gdy rezultaty wykładni literalnej budziły wątpliwości. Zastosowana została wykładnia funkcjonalna, zwłaszcza celowościowa, a także wykładnia systemowa. Na poziomie przepisów prawa krajowego odstępianie od wykładni językowej konieczne było przy dokonywaniu wykładni przepisów prawa krajowego oraz postanowień rekomendacji nadzorczych dotyczących sektora spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych, z uwagi na niepełne ramy prawne funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej w tym sektorze. W przypadku przepisów prawa Unii Europejskiej konieczne było natomiast przypisanie większej roli wykładni

funkcjonalnej, zwłaszcza celowościowej wobec charakteru aktów prawa pochodnego, w szczególności dyrektyw.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów, w których zostały omówione kolejno zagadnienia dotyczące instytucji compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej. W pierwszym rozdziale, który opisuje genezę instytucji compliance wskazano na odmienne rozumienie instytucji compliance w prawie anglosaskim, a inne w prawie kontynentalnym oraz, że dla rozwoju instytucji compliance niezwykle istotne znaczenie miało uchwalenie ustawy regulującej praktyki finansowe i ład korporacyjny Sarbanes – Oxley Act of 2002 (SOX). Zgodnie z sekcją 404 SOX przedsiębiorstwa co roku muszą dokonywać analizy i oceny efektywności swoich systemów kontroli wewnętrznej.

W drugim rozdziale pracy, który przedstawia modele compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej analizie poddano sposób umiejscowienia komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zapewnienie zgodności w strukturze organizacyjnej krajowej spółdzielni finansowej. Szczegółowa analiza tej instytucji została poprzedzona przeglądem aktualnie obowiązujących przepisów prawa oraz rekomendacji nadzorczych dotyczących sektora polskiej spółdzielczości finansowej, która podkreśla hybrydowy model compliance. W modelu tym część zadań związanych z zarządzaniem ryzykiem braku zgodności, delegowana jest na jednostki biznesowe i operacyjne oraz szeregowych pracowników.

Rozdział trzeci niniejszej pracy przedstawia compliance w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej w ujęciu przedmiotowym. Ujęcie to ma ze swej istoty wpływ na zakres funkcjonowania komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zapewnienie zgodności. Oznacza ono bowiem zapewnienie zgodności z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi oraz standardami rynkowymi.

Rozdział czwarty pracy, poświęcony compliance w ujęciu podmiotowym, dotyczy niezależności, cech oraz kwalifikacji jakie powinna posiadać taka komórka, aby mogła wykonywać czynności z zakresu zarządzania ryzykiem braku zgodności. Przeprowadzone badanie polegało przede wszystkim na porównaniu poziomu niezależności komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zapewnienie zgodności w sektorze polskiej spółdzielczości finansowej z poziomem niezależności tej komórki w sektorze bankowości komercyjnej. W rozdziale tym został także przedstawiony możliwy zakres odpowiedzialności prawnej instytucji nadzorowanej oraz pracowników komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zapewnienie zgodności w sytuacji braku wdrożenia w instytucji nadzorowanej mechanizmów zapewniających niezależność takiej komórce. Analizie poddano również przyznanie

pracownikom komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za zapewnienie zgodności szczególnego rodzaju immunitetu, na wzór zasady „legal protection for supervisors”.

W rozdziale piątym, który przedstawia compliance w polskich spółdzielniach finansowych szczebla podstawowego i ich zrzeczeniach dokonano egzegezy funkcji compliance w polskich spółdzielniach finansowych szczebla podstawowego i ich zrzeczeniach. Odmienna będzie bowiem funkcja komórki organizacyjnej do spraw zapewnienia zgodności w spółdzielni szczebla podstawowego, której klientami są przede wszystkim konsumenci. Inne też będą uprawnienia oraz obowiązki pracowników tej komórki w zrzeczeniach spółdzielni szczebla podstawowego, przede wszystkim z uwagi na inne cele, jakie one realizują, w zależności od danej formy prawnej zrzeczenia. Rozdziały te zostały poprzedzone wstępem. Natomiast po nich zostały przedstawione wnioski końcowe, uwzględniające wnioski de lege lata oraz de lege ferenda.